

Iugoslàvia, el malalt d'Europa

El partit únic, la Lliga dels Comunistes Iugoslaus, està dividit internament i molts dels seus dirigents apareixen implicats en afers de corrupció. Les tensions nacionalistes s'han disparat. La situació de desgavell es generalitza. Iugoslàvia fa aigua per tots els costats.

Antoni Reig

Si algun estat europeu amenaça fer fallida, sens dubte es Iugoslàvia. Una profunda crisi sacseja el país, fins a l'extrem que el passat mes de setembre va intervenir públicament el ministre de defensa, almirall Branko Mamula, per efectuar un advertiment solemne als dirigents polítics sobre la gravetat de la situació.

Des de principis dels anys vuitanta, Iugoslàvia pateix una greu crisi econòmica, que ha comportat una gran agitació social, una elevació de les tensions internes i les picabaralles dins el partit únic, la Lliga dels Comunistes Iugoslaus, un seguit d'escàndols financero-polítics, com el que ha obligat recentment a dimitir al vice-president federal, Hamdija Pozderac, i, en general, una situació generalitzada de desgavell. Tot això, sumat a la persistència de les tensions nacionalistes, especialment greus a Kosovo, ha motivat que s'encenguessin les llums roges d'alarma i que intervingués el ministre de Defensa per deixar clar que les forces armades estan disposades a intervenir en els afers interns, a fi de redreçar la situació, que fa aigües per tots els costats, després del fracàs de les instàncies dirigents del país.

Fallen les bases de sustentació

Iugoslàvia està formada per sis repúbliques federades (Sèrbia, Croàcia, Eslovènia, Bòsnia-Hercegovina, Montenegro i Macedònia) i dues províncies autònomes

(Voivodina i Kosovo) dins la República de Sèrbia. Els precaris equilibris interns entre els diferents pobles que conformen la federació van fornir l'espurna que va encendre a Europa la foguera de la primera guerra mundial. Després de la segona guerra mundial, la forta personalitat del mariscal Tito

assentà la unitat de la federació sobre la lluita comuna contra els invasors alemanys (fet avui en revisió, ja que els nazis no van tenir problemes per crear una república-titella a Croàcia o per reclutar a milers de musulmans de Bòsnia-Hercegovina durant el conflicte), en la unitat i la cohesió del partit

únic, la Lliga dels Comunistes Iugoslaus, i en un sistema econòmic basat en l'autogestió, clarament diferenciat de l'economia planificada de la resta de països comunistes i que durant els anys seixanta fou model per a tots els qui creien en una tercera via entre el capitalisme i el comunisme moscovita. Avui dia, la segona guerra mundial queda ja massa lluny per bastir la unitat, i els actuals dirigents ja són de la generació que no va fer la guerra. La Lliga dels Comunistes Iugoslaus està dividida internament i molts dels seus dirigents estan implicats en afers de corrupció. I el sistema d'economia autogestionària ha fracassat. A més, des del 1980, en què morí Tito, no ha sorgit cap figura capaç de reunir rere seu la classe dirigent.

Per tot això, l'almirall Mamula acusava al setembre passat el partit únic d'haver perdut el control de la situació, en uns moments en què la crisi «amenaça la integritat del país i el seu sistema social», i denunciava «els fenòmens llargament estesos de malversacions, corrupció, fracàs d'importants projectes econòmics i que cadascú tira cap al seu cantó». I, davant aquesta situació d'emergència, l'almirall Mamula anunciava una «participació més activa i més directa» en els afers socials i con-

El mariscal Tito assentà una unitat ara en forta crisi.

Les forces armades: l'única garantia per mantenir la federació.

demnava l'activitat dels «irredemptistes i els nacionalistes» de Kosovo, alhora que qualificava de «contrarevolucionàries les divisions existents entre les repúbliques i les regions autònomes».

Una situació de fallida

La crisi econòmica està portant molts a qüestionar el mateix sistema. La inflació supera les tres xifres, l'atur afecta quasi un milió i mig de treballadors (sobre una població total de vint-i-tres milions d'habitants), el deute extern, que s'aproxima als 20.000 milions de dòlars, és impagable, el nivell de vida ha baixat regularment des del 1981, les vagues es multipliquen arreu, etc. I tot això està amanit amb un seguit d'escàndols financers que impliquen la classe política. El més recent i sonat ha estat el d'Agrokomerc, empresa agrícola i d'alimentació, basat en falsos pagarés per un import d'uns 1.000 milions de dòlars, que provocà la dimissió, el passat mes de setembre, del vice-president federal i president de la República de Bòsnia-Hercegovina, Hamdija Pozderak, la detenció del president de l'empresa, Fikret Abdic, i la decisió del govern de liquidar el banc Bihac, involucrat en l'escàndol. S'esperen més detencions, dimissions i acomiadaments, inclosa la del cap de govern de Bòsnia-Hercegovina. Més enllà del fet concret, l'afer ha confirmat que, des de fa anys, els sistemes polítics i econòmics del país no funcionen. Les empreses no tenen cap mena de control estatal i sols l'any passat es detectaren 150.000 fraus.

El problema de Kosovo

En el vessant estrictament polític el problema més greu i que divideix la classe política i enverina les relacions entre els diferents pobles de la federació es el de Kosovo. Segons la Constitució de 1974, la regió de Kosovo, fronterera amb Albània, bressol històric del poble serbi i poblada per una gran majoria d'albanesos (més del vuitanta per cent de la població), és una província autònoma dins la República de Sèrbia, la qual té dret a controlar-la. Però, de fet, la província gaudeix de la mateixa independència i de les prerrogatives que les sis repúbliques federades.

Ara bé, la població albanesa rebutja la teòrica dependència de Sèrbia i, de fa anys, reclama un estatut de república com les altres sis. Sèrbia fins ara s'hi ha negat i, des del 1981, hi regna una forta agitació nacionalista albanesa i certs sectors són partidaris de una reunificació amb Albània. Tot plegat ha deteriorat les relacions entre comunitats dins Kosovo, fins al punt que la minoria sèrbia està emigrant a un ritme d'unes 4.000 persones per

any. I, a Sèrbia, el poble numèricament majoritari dins la federació. s'ha desenvolupat un ampli sentiment antialbanès.

El problema ha acabat per dividir els dirigents serbis sobre la política que cal seguir, i aixeca creixents recels a les altres repúbliques, sobretot Croàcia i Eslovènia (les més riques i occidentalitzades), que consideren el problema de Kosovo com una qüestió interna de Sèrbia i temen perdre part de la seva autonomia si es plantegés una revisió de la Constitució. La conseqüència del problema de Kosovo és que el partit únic és dividit, especialment a Sèrbia.

El passat 25 de setembre, després de dos dies de debats, que foren televisats, el comitè central del partit únic a Sèrbia decidí destituir de la presidència del partit el «número u» a Belgrad, Dragisa Pavlovic. Era una victòria de la facció conservadora, perquè Pavlovic és un dels caps de fila de la facció liberal, que havia qüestionat la política seguida respecte a Kosovo i havia retret a la premsa i a part de la direcció política sèrbia d'haver encoratjat el nacionalisme serbi i l'emergència de senti-

Una federació i una dualitat

Dins Iugoslàvia, el poble majoritari (constitueix aproximadament el 42 per cent de la població) és el serbi. Al voltant d'aquest poble, s'ha articulat la federació, ja que durant segles lluità contra el domini turc; després, contra l'imperi austro-hongarès, contra els invasors alemanys i, finalment, contra l'intent soviètic de satel·litzar el 1948, el país. Ara hé, la federació és de pobles independents i iguals en dret, i fins ara els intents d'obtenir una hegemonia política han topat amb l'oposició solta dels altres pobles.

De la primera guerra mundial, sorgí el reialme dels serbis, croates i eslovens, que poc després esdevingué el regne de Iugoslàvia. La dominació sèrbia va crear tants ressentiments que va permetre a Hitler crear, durant la segona guerra mundial, un estat croata encapçalat per Ante Pavelitx, que efectuà matances entre els serbis establerts a Croàcia i col·laborà amb els nazis. Per això, Tito va refundar Iugoslàvia, intentant fugir de l'unitarisme i el centralisme.

Tot i que Iugoslàvia vol dir la unió dels eslaus del sud, hi ha un altre poble eslau del sud que té estat propi, els búlgars. En canvi, dins de Iugoslàvia,

no tots els pobles són eslaus; és el cas dels albanesos de Kosovo (milió i mig, aproximadament) i de la minoria hongaresa de Voivodina (quasi mig milió), a més d'altres minories molt menys nombroses, com la turca, la romanesa i la italiana.

Hi hagué un intent d'unir tots els eslaus del sud sumant Iugoslàvia i Bulgària, però Stalin s'hi oposà, perquè hauria reforçat l'autonomia dels estats satèl·lits de l'URSS als Balcans. Avui dia, Bulgària reclama a Iugoslàvia la República de Macedònia, com a territori propi, dient que els macedonis son búlgars.

També hi hagué un intent per part de Iugoslàvia de sumar a la federació Albània, tot i no ser un poble eslau. Així, durant la segona guerra mundial i fins el 1948 l'ajut dels comunistes iugoslaus als albanesos fou massiu i de tota mena, i el mateix Stalin semblava estar-hi d'acord, segons Milovan Djilas; però el trencament entre Belgrad i Moscou del 1948 portà Albània a alinear-se al cantó de l'URSS.

Les sis repúbliques iugoslaves tenen el dret teòric de separar-se. A la d'Eslovènia (uns dos milions d'habitants) els eslovens són àmpliament majoritaris, a la de

ments antialbanesos. Tota la població va poder veure per televisió que el partit està a punt d'escindir-se, ja que hi ha dues tendències oposades, no sols sobre com resoldre el problema de Kosovo, sinó en els conceptes de democràcia i el paper que ha de jugar el partit en la vida política.

Darrere de Pavlovic hi ha el president de la República de Sèrbia, Ivan Stambolic, partidari d'una solució negociada del conflicte sèrbio-albanès acceptable per a tota la federació. En canvi, la facció conservadora, liderada pel president del partit únic a Sèrbia, Slobodan Milosevic, exigeix una acció ràpida i el recurs a la repressió. Milosevic ha expressat el seu suport als serbis de Kosovo, que acusen els albanesos de practicar una «política de genocidi», i el passat mes de maig viat-

jà a Kosovo, on fou aclamat per uns 10.000 serbis. Milosevic acusa l'altra facció de frenar l'aplicació de mesures necessàries a Kosovo. Ara bé, es tem que, si s'adopten noves mesures repressives, es produirà una nova revolta a Kosovo, com la del 1981, que causà mes de deu morts i centenars de ferits. A més, la resta de pobles de la federació és clarament contrària a una política de recentralització, que aniria en profit del poble majoritari, els serbis. Precisament, el que volen algunes repúbliques, com Eslovènia, és una major independència, i en aquest sentit la revista *Nova Revija*, que agrupa nombrosos intel·lectuals eslovens, proposava fa uns mesos un Programa Nacional Eslovè, en el qual es contemplava la creació d'unes forces armades eslovenes.

És clar que en l'actual classe dirigent pesa més el component nacionalista que el comunista, i en l'actual context de crisi política, social i econòmica, les forces armades apareixen com l'única garantia del manteniment de la unitat de la federació.

Els Balcans, de vell nou

A aquesta situació crítica interna cal sumar la dita «guerra dels historiadors», que des de principis dels anys vuitanta ha revifat les picabaralles nacionalistes a l'àrea dels Balcans. La persistència dels problemes nacionals sota règims comunistes queda palesa amb les acusacions que, a través dels historiadors, es fan Hongria contra Romania, Bulgària contra Iugoslàvia, i aquesta contra Albània. La minoria hongaresa de Transilvània enfronta Budapest amb Bucarest, la minoria búlgara de Macedònia enfronta Sofia amb Belgrad, la minoria albanesa de Kosovo, Belgrad amb Tirana, i la minoria turca de Bulgària, Ankara amb Sofia. El problema dels Balcans perviu, i Iugoslàvia n'és l'anella més feble. □

Hercegovina, on no hi ha un poble bosni. A Bòsnia-Herzegovina (quatre milions), la població és sèrbia (la majoria), croata i musulmana d'origen eslav. A Montenegro (més de mig milió) la població també és sèrbia. I a Macedònia (dos milions) la població és macedònica, amb minories albaneses i turques. Bulgària no accepta l'existència d'una nació macedònica i considera els macedònics part del poble búlgar. El poble macedoni també s'estén per part de Grècia i Bulgària.

Sèrbia (quasi sis milions) és la república més gran i més poblada, i dins seu hi ha les províncies autònomes de Voivodina (dos milions), amb una important minoria hongaresa, i Kosovo (més de milió i mig), amb una majoria de població albanesa.

Així, doncs, de les sis repúbliques,

tres són de majoria sèrbia. Si fossin unides, exercirien una clara hegemonia dins la federació, i separades permeten mantenir l'equilibri entre el poble majoritari i els altres. La principal minoria és la dels croates. La història va mantenir separats durant segles serbis i croates, perquè, mentre els primers formaven part de l'imperi austro-hongarès, els segons estaven dins l'imperi turc, dels quals s'alliberaren el segle XIX. Els croates van haver d'esperar al 1918, quan s'esfondrà l'imperi austro-hongarès. Per això, entre els croates és preponderant la influència cultural germànica i hongaresa (dins l'imperi austro-hongarès, Croàcia formà part del reialme d'Hongria des del 1867). La seva religió, com la dels eslovens, és la catòlica, mentre la dels serbis és l'ortodoxa. Pel que fa a l'origen dels

musulmans de Bòsnia-Herzegovina (més d'un milió), és eslav. Prové de la conversió a l'Islam dels caps feudals bosnis, que imposaren la nova religió als seus serfs.

Iugoslàvia és una federació, com es pot veure, amb una dualitat de fons. En religió, la part Oest és catòlica, com la major part de l'Europa occidental, mentre la part Est és ortodoxa, com a membre important de l'Europa oriental. En cultura, a l'Oest persisteix la influència i l'atracció pels veïns centreuropeus i italians, i a l'Est roman una tradició grega i turca. La dualitat també es reflecteix en unes repúbliques occidentals (Eslovènia i Croàcia), que són les més riques, mentre les orientals (Macedònia i Montenegro) són les més pobres. Així mateix, la diferència es dona en les estructures socials. A les antigues províncies de l'imperi austro-hongarès (Eslovènia, Croàcia i Voivodina) el nivell de vida i la cultura són superiors a les de les antigues províncies de l'imperi turc.

La federació i els mecanismes de compensació entre unes i altres repúbliques no han servit per apaivagar aquestes diferències; al contrari. El desenvolupament econòmic i el nivell cultural són més ràpids i alts a Eslovènia i Croàcia que a la resta de repúbliques. □